

Johtaja Mika Tammilehto opetusministeriöstä:

”Ammatillinen koulutus kiinnostaa nuoria, mutta samalla on erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä lisääntynyt”

– Viime vuoden yhteishaussa nähtiin se historiallinen tilanne, että perusopetuksen päättäneistä nuorista haki ammatilliseen koulutukseen hiukan enemmän kuin lukioon. Aikaisemmin tilanne on ollut päinvastainen, kertoo ammatillisen koulutuksen yksikön päällikkö, johtaja Mika Tammilehto OPM:stä.

Yhteishaussa oli vuonna 2008 hakijoita yhteensä reilut 91 000, joista ammatilliseen koulutukseen haki noin 57 000. Ensimmäisiä hakijoita sinne oli noin 3 500 enemmän kuin edellisvuonna. Ammatillisen koulutuksen suosio on kasvanut koko 2000-luvun. Kun vuonna 2000 perusopetuksen päättäneistä haki 36 prosenttia suoraan ammatilliseen koulutukseen, niin viime vuonna sama luku oli jo 44 prosentin paikkeilla.

– Valitettavasti kävi myös niin, että kaikille ammatilliseen koulutukseen ha-

keneille ei viime vuonna voitu turvata peruskoulutuspaikkaa.

Tammilehto korostaa sitä, ettei hakijoiden lisääntyminen verottanut merkittävästi lukioon hakeneiden lukumäärää: se laski vain hieman. Muuttuneessa tilanteessa on kysymys enemmänkin niiden nuorten hakeutumisesta ammatilliseen koulutukseen, jotka olisivat muussa tapauksessa menneet kymppiluokalle tai johonkin valmistavaan koulutukseen.

- Erityisen ilahduttavaa on, että heidän joukossaan oli myös heitä, jotka eivät olleet aiemmin hakeutuneet minnekään. Perusopetuksen päättäneistä 5-7 prosenttia ei pyri välittömästi mihinkään. Mitä nopeammin heihin päästään kiinni, sitä paremmin onnistutaan välttämään syrjäytymiskehitys.

Koulutuspaikkojen ulkopuolelle joko omasta tahdostaan tai tahtomattaan jääneiden tavoittaminen ja sijoittaminen koulutusjärjestelmään on edelleenkin iso haaste. Tälle vuodelle on lisätty yli 4 200 uutta opiskelijapaikkaa. Pudokkaita koetetaan saada mukaan myös valmistavaan koulutukseen, lähinnä kymppiluokalle tai ammattistarttipintoihin.

Ammattistartti on ohjaavan ja valmistavan koulutuksen väylä sellaisille nuorille, joille ei oma koulutusala tai uravalinta ole vielä selkiintynyt. Jos oma juttu tätä kautta löytyy, koulutusalaan voidaan lähteä syventymään jo tässä vaiheessa. Nämä opinnot voidaan lukea hyväksi myöhemmin tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

Ammattistartti aloitettiin kokeiluna vuonna 2006, mutta se pyritään vakinaistamaan tänä vuonna. Siihen on lähtenyt mukaan jo puolensataa koulutuksen järjestäjää ja tuhatkunta opiskelijaa.

- Tuloksellisuusrahoitus, jonka käyttö tulee laajenemaan jonkin verran, on ollut merkittävä ohjauksen väline. Ei niinkään rahan takia, vaan koulutuksen järjestäjille tarjoutuneen tietopohjan takia. Ne ovat pystyneet analysoimaan omaa tulostaan ja vertaamaan sitä muihin yhteisten indikaattorien avulla, Mika Tammilehto toteaa.

"Ammattiosaajathan ovat huipputyyppejä!"

- Jatkossa meidän huolemme ammatillisessa koulutuksessa tulee olemaan se, kuinka pystymme ottamaan huomioon hyvin erilaiset oppijat, Tammilehto toteaa.

- Siellä ovat ne huippuosaajat, joita kiskotaan töihin jo melkein kesken opintojen. Toisessa ääripäässä ovat taas ne, jotka vaativat aika paljon apua päästääkseen eteenpäin. Tämä kehitys näkyy jo peruskouluissa siinä, että erityisopiskelijoiden määrä on lisääntynyt.

Tammilehdon mielestä ammatillisen koulutuksen suosionkasvun taustalla ovat vahvimmin työelämän tarpeet. Tulevai-

suudessa poistumat työvoimasta ovat niin suuria, että huolimatta tämänhetkisestä taantumasta odotettavissa on työvoimapula.

- Se viesti on mennyt perille, että käytännön ammattilaisia tarvitaan ja ammatillisen koulutuksen suorittaneille riittää työtä. Yleisen tietoisuuden lisääntymisessä on ollut merkityksensä myös eri aloilla toteutetuilla kampanjoilla.

- Suosion lisääntymiseen on vaikuttanut myös ammatillisessa koulutuksessa kymmenen vuoden aikana tapahtunut voimakas kehitys. Ammatilliset perustutkinnot on uudistettu totaalisesti. Työssäoppiminen, joka on vakiintunut tärkeäksi osaksi opintoja, oli aikoinaan iso reformi. Ammattiosaamisen näytöt ovat tulleet kuvaan mukaan. Samoin oppisopimuskoulutusta on laajennettu.

- Ammatillisesta koulutuksesta on tullut käytännönläheisempi ja selkeämpi väylä ammattiin. Myös yleinen jatkokutkintokelpoisuus on äärimmäisen tärkeä asia. Nuori tietää miettiessään uravalintaansa, ettei yksikään ovi ei mene kiinni, jos valitsee ammatillisen väylän.

Tammilehto haluaa mainita erikseen vielä Taitaja-kilpailut ja ammattitaidon MM-kisat, joilla on ollut nuorten keskuudessa yllättävän iso imagovaikutus tyyliin: "Hei, ammattiosaajathan ovat huippu-tyyppejä!" Kilpailutoiminta on ollut hieno tapa nostaa esiin ammatillista osaamista ja kädentaitoja.

Suhdannevaihtelujen mukaan ei koulutus päätöksiä tehdä

- Olemme olleet iloisia siitä, että pitkään ongelmana ollut kone- ja metallialan koulutus on nyt vetänyt hakijoita tosi hyvin. LVI-puoli on lyönyt itsensä läpi, mistä

hyvänä osoituksena on se, että putkiasentajan koulutukseen on nykyisin jo hyvin vaikea päästä.

Metsäteollisuus taas on tällä hetkellä voimakkaan rakennemuutoksen kourissa. Toistuvat ikävät uutiset paperitehtaiden lakkauttamisista ja irtisanomisista ovat nopeasti tyrehtyttäneet alan koulutuspaikkojen kysynnän. Koulutuksen järjestäjät pyrkivät yhdessä työelämän kanssa toki ennakoimaan koulutustarpeita, mutta jokaiseen suhdanneheilahdukseen ei pidä mennä reagoimaan.

- Ammatillinen peruskoulutus on pitkäjänteistä toimintaa, jolloin meidän on katsottava työvoiman tarvetta pitemmällä aikajänteellä. Yritykset katsovat omaa tarvettaan useimmiten puolen vuoden tai vuoden horisontissa. Ammatillisesta peruskoulutuksesta valmistutaan tavallisesti noin kolmen vuoden opiskelun jälkeen.

- Aikuiskoulutuksen välineillä pystymme reagoimaan työvoiman välittömään tarpeeseen ja järjestämään täsmäkoulutusta lyhyelläkin aikavälillä, Tammilehto sanoo.

Tammilehdon mielestä niin koulutuksen järjestäjän kuin sen suunnittelijankin on pidettävä pää kylmänä, kun ne ensinnäkin pyrkivät löytämään järkeviä koulutusmääriä oikealle alalle ja toiseksi kohdentamaan koulutusta sellaiselle alueelle, missä alan osajia kipeimmin tarvitaan.

- Lähdimme kehittämään 2000-luvun puolivälissä, kun kaivosbuumi ja työvoiman kysyntä olivat kuumimmillaan, uutta kaivosalan perustutkintoa. Se vakinaistuu tutkintorakenteeseen vuonna 2009. Siitäkin huolimatta, että rahoituskriisin takia monet kaivoshankkeista on tällä hetkellä väliaikaisesti pistetty jäihin.

Kestävä kehitys tärkeä osa tutkintouudistusta

Ammatillisen perustutkinnon perusteet uudistetaan vuoteen 2010 mennessä. Yhtenä uudistuksen läpäisevänä teemana on kestävä kehitys, joka on sisällytetty mukaan ammattitaitovaatimuksiin. Kestävä kehitys on Tammilehdon mukaan yksi ammatillisen koulutuksen ydinolottuvuus, jota on ajettu kentälle myös OPH:n laadunhallintasuosituksessa.

- Koulutuksen järjestäjät ymmärtävät asian merkityksen, koska kestävä kehitys on yhä tärkeämpi osa ammattitaitoa ja myös kilpailukykyä. Se on vähän kuin työhyvinvointi- ja ergonomiakysymys. Seikin on noussut vahvasti ja nähdään osana modernia ammattitaitoa.

- Näitä kahta teemaa haluamme viedä eteenpäin. Totta kai se vie aikansa, ennen kuin ne realisoituvat koulutukseen. Tuloksia nähdään vasta sitten, kun uusien perusteiden mukaan koulutuksensa suorittaneet opiskelijat tulevat työmarkkinoille.

Ammatillisessa koulutuksessa riittää tulevaisuudessa haasteita, joista merkittävimmät liittyvät osaamiseen ja ikärakenteeseen. Työmarkkinoilla on käynnissä koko ajan monia prosesseja, aina maailmantalouden heilahteluista ammattirakenteiden muutoksiin. Koulutuksen järjestäjien on otettava ne toiminnassaan huomioon.

- Jotta kykenemme varmistamaan, että koulutuksen kautta hankittu osaaminen vastaa näitä muuttuvia tarpeita, meidän on lisättävä työelämäyhteistyötä. Parhaiten onnistumme siinä sillä tavoin, että yhä enemmän viemme sitä koulutusta ja oppimista työpaikoille.

Väestön ikääntyminen ja nuorisoikäluokkien pieneneminen, samalla kun väestö keskittyy entistä vahvemmin kasvukeskuksiin, koettelevat koulutuksen järjestäjien palvelukykyä. OPM on lähtenyt vastaamaan näihin haasteisiin ammattiopistostrategialla, jolla pyritään kokoamaan ja vahvistamaan rakenteita. Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkkoa on koottu jo vuosien ajan.

- Tälläkin hetkellä on käynnissä useita fuusioita. Meille syntyy entistä enemmän isoja, täyden palvelun taloja, jotka huolehtivat sekä nuorten koulutuksesta että aikuiskoulutuksesta, työelämän kehittämisestä ja eri alojen koulutustarpeista.

- Runkoverkko syntyy vahvoista ja monialaisista ammattiopistoista. Näin niillä on riittävä osaaminen ja taloudellinen perusta sille, että pystytään pitämään talossa asiantuntevaa opetushenkilöstöä ja huolehtimaan sen rekrytoinnista. Samalla kehitetään uusia toimintamalleja, joiden avulla voimavarat saadaan parempaan käyttöön.

OPM käynnisti järjestäjäverkoston vauhditushankkeen vuonna 2006. Hankkeen aikana on tuettu fuusiotilanteita harkinnanvaraisilla yksikköhinnan korotuksilla ja helpottamalla järjestämislupamenettelyä. Hanke on ollut linjassa kunta- ja palvelurakennemuutosten (Paras) kanssa. Sitä kautta tuli 50 000 asukkaan väestöpohjavaatimus ammatilliselle koulutukselle. Kun hankkeessa lähdettiin liikkeelle, kentällä oli noin 30 kunta- ja kuntayhtymäjärjestäjää, joilla ei kyseinen väestöpohjavaatimus täytynyt. Haastatteluhetkellä tällaisia järjestäjiä oli jäljellä enää puolenkymmentä.

Markku Tasala